

FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. (1/10) – IKA

UVOD - PAPINSKA VIZIJA DRUŠTVENE PRAVDE - početak socijalnog nauka Crkve: Enciklika "Rerum novarum" ili "O novim stvarima". Enciklika pape Lava XIII. iz 1891. godine prekinula je šutnju Crkve o radničkom pitanju i otvorila put trajnoj zauzetosti za pravednost, dostojanstvo rada i zaštitu najslabijih. Danas, u svijetu globalnih nejednakosti i tehnoloških promjena, njezina poruka ostaje jednako aktualna.

Povijesni odgovor Katoličke Crkve na duboke društvene promjene u drugoj polovici 19. stoljeća bila je prva socijalna enciklika – "Rerum novarum" pape Lava XIII., objavljena 15. svibnja 1891. godine. Razvoj industrijskog kapitalizma, uspon liberalne države i sve jača radnička klasna svijest stvorili su novo socijalno pitanje koje je tražilo teološki, moralni i društveni odgovor.

Industrijalizacija je donijela tehnološki napredak, ali i ekstremne nejednakosti, urbanu bijedu, izrabljivanje radnika i raspadanje tradicionalnih zajednica i vrijednosti. Dok su se Europom širile ideologije poput socijalizma, marksizma i anarhizma – koje su zagovarale ukidanje vlasništva i revoluciju – papa Lav XIII. ih je jasno odbacio kao neprihvatljive, jer nisu priznavale pravo čovjeka na posjed.

U tom povijesnom trenutku, Katolička Crkva je, suočena s marginalizacijom u javnom životu i gubitkom političkog utjecaja nakon gubitka Papinske Države 1870., iznova promišljala svoju ulogu u modernom svijetu. Dakle, upravo tada na čelo Crkve dolazi papa Lav XIII. (Vincenzo Gioacchino Raffaele Luigi Pecci, 1810. – 1903.), čiji će pontifikat obilježiti duboka intelektualna i duhovna obnova Katoličke Crkve i njezina otvorenost prema suvremenim društvenim izazovima.

Lav XIII. izabran je za papu 1878., naslijedivši konzervativnog i zatvorenijeg Pija IX. Naime, poznat po svojoj učenosti, diplomatskoj umješnosti i filozofskoj pronicavosti, Lav XIII. ušao je u povijest kao "papa modernoga doba". Bio je prvi papa koji je sustavno promicao obnovu tomističke filozofije i dijaloga Crkve s modernim društvom.

Njegov pontifikat obilježili su brojni dokumenti koji su se bavili pitanjima obitelji, braka, slobode, prava naroda i odnosa Crkve i države. No upravo je "Rerum novarum" postala najutjecajniji dokument njegova pontifikata, postavljajući temelje modernog socijalnog nauka Crkve.

Štoviše, enciklika "Rerum novarum" predstavlja prvi slučaj da je papa iznio sveobuhvatan nauk o socijalnoj (društvenoj) pravdi. Bila je namijenjena svim kršćanima, ne samo katolicima, i u trenutku objave – 15. svibnja 1891. – doživljena je kao "progresivna" i "revolucionarna".

Enciklika započinje konstatacijom kako je stanje u društvu postalo neodrživo: mala manjina posjeduje većinu dobara i sredstava za proizvodnju, dok golema većina, osobito radnici, trpe u siromaštvu, nesigurnosti i društvenoj marginalizaciji. Papa jasno prepoznaje kako se pred Crkvom i društvom nalazi nova stvar – "Rerum novarum" – koju nije moguće riješiti starim modelima. Riječ je o dubokoj promjeni u odnosima rada i kapitala, čovjeka i ekonomije, vlasništva i društvene odgovornosti.

S promjenama vremena dolaze i novi izazovi, no "duh pravde", poručuje papa Lav XIII., mora ostati temelj svakog društva. U "Rerum novarum" ističe:

"Oni katolici koji razumiju što vremena zahtijevaju te su, kroz različite inicijative i eksperimente, nastojali poboljšati uvjete radnog naroda, a da pri tome nisu žrtvovali načela, zaslužuju svaku pohvalu – i takvih nije malo".

U tom smislu, "Rerum novarum" predstavlja povijesni trenutak u kojem Crkva izlazi iz defenzive i aktivno ulazi u društvenu debatu, zauzimajući se za dostojanstvo radnika, pravo na pravednu plaću, zaštitu obitelji, ali i pravo na privatno vlasništvo kao temelj ljudske slobode. Enciklika se snažno suprotstavlja socijalističkim rješenjima koja zagovaraju ukidanje (privatnog) vlasništva i klasnu borbu, ali jednako tako i neobuzdanom kapitalizmu koji ne priznaje moralnu obvezu prema radniku.

Papa ističe da Crkva ne pretendira zamijeniti državu ni preuzeti političke funkcije, ali ima moralnu odgovornost govoriti kada su ugroženi temeljni principi pravde i dostojanstva čovjeka. Crkva, naviještajući evanđelje, pozvana je oblikovati savjesti, promicati pravičnost u društvenim odnosima i braniti prava onih koji su najugroženiji – osobito radnika i njihovih obitelji.

Tako papa Lav XIII. oblikuje temeljnu orijentaciju socijalnog nauka Crkve: ne borba među klasama, nego solidarnost među staležima; ne revolucija, nego pravedna reforma u duhu evanđeoske ljubavi i pravednosti. Dakle, iza navedenoga stoji tadašnji poglavar Katoličke Crkve – papa Lav XIII. – čovjek iznimne erudicije i vizije, koji je svojim pontifikatom otvorio vrata modernom dijalogu Crkve sa svijetom.

U središtu enciklike stoji pitanje čovjeka – radnika koji prodaje svoj rad pod uvjetima koje ne bira, obitelji koja se bori za dostojanstven život, mladih bez izgleda i sigurnosti, siromašnih bez zaštite. Istodobno, Papa se obraća i poslodavcima, vladarima, zakonodavcima, ali i samoj Crkvi, pozivajući sve društvene aktere na odgovornost prema onima koji su najmanje zaštićeni.

Ne nudi revoluciju, nego evanđeosku reformu, temeljenu na pravdi, solidarnosti i ljubavi. U vremenu kada su mnogi radnici gubili vjeru u institucije, a često i u samu vjeru, Papa je poslao poruku nade: čovjek, bez obzira na stalež, imovinu ili obrazovanje, ima neotuđivo dostojanstvo, jer je stvoren na sliku Božju.

Inače, papa Lav XIII. ostao je zapamćen ne samo po svojim teološkim i društvenim dokumentima, nego i po tome što je bio prvi papa čiji je glas zabilježen te prvi papa snimljen filmskom kamerom. Snimka molitve “Ave Maria” i filmski zapis iz 1898., u režiji Williama Kennedyja Dicksona, predstavljaju iznimno važan dokument u povijesti kinematografije.

Poznata je i anegdota da je tijekom snimanja blagoslovio kameru, čime je ovaj događaj poprimio dodatnu simboliku. Filmski zapis sadrži tri kratka segmenta: papu na “prijestolju” u Vatikanskim vrtovima, njegov dolazak u kočiji te trenutak kada sjeda na klupu. Ti prizori, često montirani u jedinstvenu cjelinu, danas su dostupni u restauriranim verzijama.

Inače, William Kennedy Laurie Dickson (1860. – 1935.) bio je škotsko-američki izumitelj, fotograf i začetnik filmske tehnike, najpoznatiji kao glavni suradnik Thomasa Edisona u razvoju ranih filmskih kamera i projektor.

Papa Lav XIII. živio je u iznimno dinamičnom povijesnom razdoblju. Bio je suvremenik Napoleona Bonaparte, rođen iste godine kao i skladatelj Frédéric Chopin, godinu dana nakon Abrahama Lincolna, a dijelio je životno doba i s američkim predsjednicima Johnom Adamsom, Thomasom Jeffersonom i Jamesom Madisonom. Poznat i kao “papa krunice”, objavio je više papinskih enciklika posvećenih krunici te se isticao kao veliki zagovornik marijanskih pobožnosti. Autor je i poznate “Molitve svetom Mihaelu”, kojom je dodatno naglasio važnost duhovne borbe i zaštite Crkve.

Naime, dana 13. listopada 1884., neposredno nakon što je u vatikanskoj kapelici proslavio svetu misu, papa Lav XIII. navodno je doživio iznimno snažno i uznemirujuće mistično iskustvo. Svjedoci su kasnije opisali kako je Papa, nakon završetka mise, iznenada zastao pred oltarom, blijedog lica i pogleda usmjerenog prema jednoj točki, kao da nešto intenzivno sluša. Nakon nekoliko minuta, povukao se u svoju radnu sobu i odmah zapisao tekst kratke, ali snažne molitve zaziva zaštite svetog Mihaela arkandela.

Prema najraširenijoj, iako nikada službeno potvrđenoj verziji, Papa je u viđenju čuo razgovor između Isusa Krista i Sotone. Sotona je tvrdio da može uništiti Crkvu ako mu se dopusti dovoljno vremena i moći. Krist mu je, prema toj predaji, dopustio razdoblje od stotinu godina kako bi iskušao Crkvu. Potresen onime što je vidio i čuo, papa Lav XIII. odmah je sastavio “Molitvu svetom Mihaelu arkandelu” kao snažan duhovni odgovor na prijetnju.

Ova je molitva dodana u tzv. Leoninske molitve, niz zaziva koji su se molili nakon tihe mise, a obveza njihova recitiranja uvedena je 1886. godine. Takva je praksa ostala na snazi do liturgijske reforme 1964. godine.

Molitva svetom Mihaelu arkandelu

Sveti Mihaele arkandele, brani nas u boju;
budi nam zaštita protiv pakosti i zasjeda đavolskih.
Neka mu zapovjedi Bog, ponizno molimo;
a ti, kneže vojske nebeske, božanskom silom,
u pakao strovali Sotonu i sve zle duhove
koji obilaze svijet na propast duša. Amen.

Papa Lav XIII. preminuo je 20. srpnja 1903. u 93. godini života – bio je tada najstariji papa u povijesti, s pontifikatom koji je obilježio prijelaz iz tradicionalne u modernu Crkvu.

Njegov pontifikat smatra se početkom katoličkog moderniteta, duhovnim temeljem Drugog vatikanskog sabora, i trajnim izvorom socijalnog nauka Crkve, na kojem su nadograđivali pape – Pio XI. (“Quadragesimo anno”), Ivan XXIII., Ivan Pavao II. (“Centesimus annus”), Franjo (“Fratelli tutti”) i Lav XIV.

(Kraj nastavka 1/10)

Literatura:

Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve:
PAPA LAV XIII. – ENCIKLIKA “RERUM NOVARUM”
ENCIKLIKA NJEGOVE SVETOSTI PAPE LAVA XIII.
KATOLIČKOM SVIJETU O STANJU RADNIKA
(15. 5. 1891.)

Autor:

Ivan Matić Nević (ivan.matic1976@gmail.com)

Fotografije:

Vatican Media, www.vatican.va, Facebook, Instagram, X, Pinterest...

Svi nastavci feljtona:

- 1/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(1/10\)](#)
- 2/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(2/10\)](#)
- 3/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(3/10\)](#)
- 4/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(4/10\)](#)
- 5/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(5/10\)](#)
- 6/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(6/10\)](#)
- 7/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(7/10\)](#)
- 8/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(8/10\)](#)
- 9/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(9/10\)](#)
- 10/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(10/10\)](#)

U sljedećem nastavku (2/10):

FELJTON Papinska vizija društvene pravde: Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. (2/10) – Najznačajnija područja enciklike „Rerum novarum“

P.S.

Tekst je dio novinarskog projekta „Papinska vizija društvene pravde: Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV.“, objavljenog u sklopu Programa poticanja novinarske izvrsnosti u 2025. godini Agencije za elektroničke medije. Dopusšteno je drugim medijima prenositi ovaj sadržaj uz navođenje izvora i autora.

